

คุณธรรมในยุคปัจจุบัน: ความท้าทายและทิศทางในโลกสมัยใหม่

Ethics in the Modern Era: Challenges and Directions in the Contemporary World

พระมหากนิษฐ สิริปณฺโญ*

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: akanit12@gmail.com

Phramaha Akanit Siripañño*

Mahachulalongkornrajavidyal University

E-mail: akanit12@gmail.com

*Corresponding Author

Received: 19/07/2025

Revised : 25/07/2025

Accepted: 29/07/2025

บทคัดย่อ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัล โลกาภิวัตน์ และวิกฤตการณ์หลากหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งระหว่างประเทศ และโรคระบาด สิ่งเหล่านี้ได้ท้าทายกรอบคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับ “คุณธรรม” และบทบาทของคุณธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมร่วมสมัยอย่างมีนัยสำคัญ คุณธรรมซึ่งเคยเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม ความคิด และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลับเผชิญกับแรงปะทะจากบริบทสมัยใหม่ที่เน้นประสิทธิภาพ ความสะดวก และผลลัพธ์ มากกว่าการพิจารณาความถูกต้องในเชิงจริยธรรม สถานการณ์ในปัจจุบันได้สะท้อนความท้าทายด้านคุณธรรมอย่างชัดเจน เช่น กรณีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการตัดสินใจแทนมนุษย์ที่ก่อให้เกิดข้อถกเถียงด้าน “ความรับผิดชอบ” และ “การตัดสินใจเชิงคุณค่า” หรือวิกฤตความขัดแย้งในหลายภูมิภาคซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถดถอยของคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และความยุติธรรม ในระดับสังคมทั่วไป เราเห็นพฤติกรรมละเมิดสิทธิผู้อื่นผ่านโซเชียลมีเดีย การหลอกลวงทางการค้า และความไร้จริยธรรมในวงการการเมืองและธุรกิจ ซึ่งล้วนแต่ตั้งคำถามต่อความมั่นคงของคุณธรรมในฐานะหลักยึดแห่งสังคม

บทความนี้มีศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของคุณธรรมในยุคปัจจุบัน โดยเน้นให้เห็นถึงลักษณะเชิงพลวัตของคุณธรรม การปรับเปลี่ยนในบริบทของโลกสมัยใหม่ ตลอดจนพิจารณาความท้าทายหลักที่ส่งผลกระทบต่อกรอบการดำรงอยู่และการถ่ายทอดคุณธรรม ทั้งในระดับปัจเจกและโครงสร้างสังคม นอกจากนี้ยังมุ่งเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทร่วมสมัย เพื่อสร้างสังคมที่ไม่เพียงแต่ทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คุณธรรม, โลกสมัยใหม่, ความท้าทาย

Abstract

In the past decade, the world has entered a rapid transitional era driven by the impacts of digital technology, globalization, and a multitude of global crises—including economic instability, environmental degradation, international conflicts, and pandemics.

These factors have profoundly challenged traditional moral frameworks and the role of morality in sustaining human coexistence in contemporary society. Morality, once regarded as a foundational principle guiding behavior, thought, and interpersonal relationships, is now confronted by the pressures of a modern context that emphasizes efficiency, convenience, and outcomes over ethical correctness. Current global circumstances vividly illustrate the challenges facing morality. For example, the growing reliance on artificial intelligence to make decisions on behalf of humans has sparked debates regarding "responsibility" and "value-based judgment." Simultaneously, conflicts in various regions reflect a deterioration of fundamental moral values such as compassion, empathy, and justice. At the societal level, we witness increased instances of rights violations on social media, commercial deception, and unethical conduct in political and corporate spheres—raising serious questions about the stability of morality as a pillar of social cohesion.

This article seeks to examine and analyze the state of morality in the modern era, highlighting its dynamic nature, its adaptation within the changing context of the globalized world, and the key challenges that affect its preservation and transmission—both at the individual and structural levels of society. Furthermore, it aims to propose directions for cultivating a moral framework that aligns with contemporary realities, fostering a society that is not only modern but also deeply rooted in humanity.

KeyWords: Morality, Modern World, Challenges

บทนำ

สถานการณ์ของโลกในปัจจุบันสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของประชากรในทุกระดับ การปรับตัวต่อยุคสมัยใหม่ทำให้ผู้คนจำนวนมากดำเนินชีวิตโดยเน้นความสะดวก รวดเร็ว และผลลัพธ์เป็นหลัก จนละเลยหรือขาดความตระหนักในคุณค่าทางศีลธรรมและคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข เราจะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคม เช่น การสื่อสารไร้พรมแดน การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และความหลากหลายทางความคิด ล้วนส่งผลให้พฤติกรรมของบุคคลมีความแปรผันไปตามสถานการณ์ มากกว่าการยึดถือหลักความถูกต้องชอบธรรม ซึ่งปรากฏชัดผ่านปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น การขาดความเคารพต่อผู้อื่น การใช้ถ้อยคำหยาบคายบนสื่อสังคมออนไลน์ การคดโกงในการทำงาน หรือแม้กระทั่งการไม่แสดงความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ตนเองก่อขึ้นในระดับสังคม

ภายใต้บริบทเช่นนี้ “คุณธรรม” จึงกลายเป็นองค์ประกอบที่ถูกลดทอนความสำคัญลงอย่างน่าเป็นห่วง บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของการตระหนักในคุณธรรมในยุคปัจจุบัน วิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ตลอดจนเสนอแนวทางส่งเสริมคุณธรรมให้กลับมาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสังคมที่มีจริยธรรมและมนุษยธรรมควบคู่กับการพัฒนาในทุกมิติ

การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมและประเทศชาตินับเป็นเรื่องสำคัญ อย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น แต่ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ จริยธรรมจึงเป็นกลไกของสังคม ที่ทำหน้าที่ เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติอันจะนำมาซึ่งคุณประโยชน์ส่วนตนและสังคมส่วนรวม เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมตั้งแต่ระดับเล็กสุด ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับ ใหญ่สุดคือประเทศชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติทุกระดับชั้นมีคุณธรรมจริยธรรมเป็น เครื่องหล่อหลอมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา จัดเป็นจริยธรรม เชิงบวก ด้านประโยชน์สุข ที่ถือเป็นจุดหมายสำคัญทำให้เกิดความสำเร็จและความสุขในชีวิต มนุษย์พระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลางที่จะช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง และการเข้าถึงประโยชน์สุขจะเป็นไปได้มากที่สุด อันจะทำให้ก่อให้เกิด ประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น (พระปลัดภราดร อภิวิทูร, 2567: 86-99)

ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาจริยธรรมในโลก สมัยใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ และหยิบยกหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนามาขัดเกลาและพัฒนาจิต และการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน ของประชาชนในโลกสมัยใหม่ และมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติ ต่อไป

คุณธรรม หมายถึง สภาพของความดีงามและความถูกต้องที่บุคคลพึงยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยหรือความเคยชินในทางที่ดี คุณธรรมจึงเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมให้เหมาะสมทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น โดยมีพื้นฐานจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม หลักกฎหมาย และจรรยาบรรณทางวิชาชีพ (พระมหาพุทธพิชาญ โยธาสโน, 2560)

คุณธรรมไม่ใช่เพียงแค่การรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีหรือไม่ดี แต่รวมถึงการมี "สำนึกภายใน" ที่ผลักดันให้บุคคลเลือกกระทำในสิ่งที่ต่ออย่างมีเจตนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีวินัย และความรับผิดชอบ คุณธรรมจึงเป็นจริยธรรมที่ได้รับการนำไปปฏิบัติจนเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

บุคคลที่มีคุณธรรมจะเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการกระทำสิ่งที่ดีงาม มีการไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ มีความใฝ่รู้ในสิ่งที่ถูกต้อง และยึดถือหลักแห่งความดีเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม การดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพด้วยคุณธรรมจึงช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีสติ มีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน สำหรับประเทศไทย แม้จะถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว หากแต่กลับเกิดความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ อันเห็นได้จากพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ให้คุณค่ากับวัตถุเกินความพอดี ส่งผลให้เกิดความต้องการทางวัตถุอย่างไม่สิ้นสุด การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและทัดเทียมกับนานาอารยประเทศนั้น ปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง คือ การที่ประชาชนมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างสมบูรณ์

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุด คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและนำไปสู่สังคมที่เจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจอย่างสมดุล คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการดำรงชีวิต หากต้องการให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ คุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรได้รับการส่งเสริม โดยเฉพาะจากสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และสังคม ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่ดีงามให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะสิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่สังคมยอมรับ ชื่นชม และสนับสนุน

คุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการร่วมกัน จึงเป็นรากฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข และนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รัฐบาลได้กำหนดนโยบายทางสังคมที่มุ่งเสริมสร้างสังคมที่เข้มแข็งและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันบนพื้นฐานของคุณธรรม (สุภาพร สุขสวัสดิ์, 2552: 24) ในภาคการศึกษา มีการกำหนดแนวนโยบายให้เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาด้วยการยึดถือคุณธรรมเป็นหลัก นำความรู้มาพัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาอย่างบูรณาการ

ความสำคัญของคุณธรรมในยุคโลกาภิวัตน์สมัยใหม่

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็วหมดทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้คนในทุกระดับ คุณธรรมจึงกลายเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสมดุลและความเป็นมนุษย์ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง คุณธรรมทำหน้าที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำรงชีวิต และเป็นเกราะป้องกันจากผลกระทบด้านลบของโลกาภิวัตน์ เช่น วัตถุนิยม ความเห็นแก่ตัว การแข่งขันที่ไร้ขอบเขต และการละเลยจริยธรรมในทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ คุณธรรมยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมที่หลากหลายในด้านการพัฒนา คุณธรรมเป็นพื้นฐานของผู้เป็นที่ดี นักบริหารที่มีจริยธรรม และพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งล้วนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างสังคมที่โปร่งใส เป็นธรรม และยั่งยืนในระยะยาว การบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกระบวนการศึกษา เทคโนโลยี และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างโลกยุคใหม่ที่เจริญทั้งด้านวัตถุและจิตใจอย่างสมดุล

กล่าวสรุป คุณธรรม เป็นคุณงามความดีที่บุคคลยึดถือและประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์ เสียสละ มีเมตตา และรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและการแข่งขันสูง คุณธรรมมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้ดำรงอยู่ในความดีงาม เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการรับมือกับค่านิยมวัตถุนิยม ปัญหาสังคม และแรงกดดันต่าง ๆ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ

หลักธรรมส่งเสริมคุณธรรมในยุคปัจจุบัน

โลกในปัจจุบันมีลักษณะของความเป็น “สมัยใหม่” ซึ่งแสดงออกอย่างชัดเจนในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของผู้คน ความเป็นอยู่ หรือรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้มนุษย์มีความตื่นตัวและเปิดรับต่อความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นสิ่งที่มาควบคู่กับความเป็นสมัยใหม่ คือ พลังของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเน้นการผลิตเพื่อการแข่งขันและการบริโภคอย่างไม่จำกัด ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของสังคมโลกโดยรวมกระแสโลกาภิวัตน์เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โลกเชื่อมโยงถึงกันอย่างรวดเร็วหมด การย่อโลกให้เล็กลงผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ และระบบข้อมูลข่าวสารดิจิทัล ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ทันที ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันทั่วโลก

หลักธรรมที่ควรรู้และนำไปปฏิบัติใช้ คือ “ธรรมาธรรม 4” ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน บุคคลทั่วไป และ

ผู้บริหารหรือสมาชิกในองค์กรทุกระดับ คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ หากบุคคลในสังคมพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามอย่างทั่วถึงแล้ว ย่อมจะนำมาซึ่งความสุข ความร่มเย็น และความมั่นคงของประเทศชาติ (เกสรา ศักดิ์มณีวงศ์, 2561)

ฆราวาสธรรม 4 ประการ ได้แก่:

1. สัจจะ หมายถึง ความจริง ความซื่อตรง ความสัตย์จริงทั้งในคำพูดและการกระทำ การมีความจริงใจต่อตนเองและผู้อื่น พูดจริง ทำจริง ยึดมั่นในความถูกต้อง เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจ และสร้างความมั่นคงในความสัมพันธ์ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

2. ทมะ หมายถึง การฝึกฝนและควบคุมตนเอง รู้จักปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาตนอยู่เสมอ รวมถึงการยอมรับข้อบกพร่องของตนเองเพื่อแก้ไขให้ดีขึ้น ทมะเป็นหัวใจสำคัญของธรรมข้ออื่น ๆ เพราะผู้ที่มีทมะจะสามารถฝึกตนให้ก้าวหน้าทางจิตใจและการดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง จึงถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทั้งผู้ครองเรือน ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ

3. ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้นต่อความทุกข์ ความเหนื่อยยาก ความยากลำบาก อดทนต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความร้อน ความหนาว ความหิวกระหาย ตลอดจนความอดทนต่ออารมณ์ภายใน เช่น ความโกรธ ความเจ็บใจ และแรงยั่วต่าง ๆ รวมถึงความอดทนต่อการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในระยะยาว

4. จาคะ หมายถึง การเสียสละ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ และการลดละความยึดมั่นในตนเอง ความโกรธ และความเห็นแก่ตัว มีใจกว้าง พร้อมร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และสามารถสละอารมณ์ด้านลบที่บั่นทอนความสัมพันธ์ในองค์กรหรือสังคมได้

กล่าวได้ว่า ฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ไม่เพียงแต่สำหรับผู้ครองเรือน หากแต่ยังเป็นหลักที่ผู้บริหาร พนักงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรควรน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน เมื่อสามารถฝึกฝนได้อย่างครบถ้วนแล้ว จะนำไปสู่ความสำเร็จ ความสงบสุข และความเจริญอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล องค์กร และประเทศชาติ.

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาด้านจริยธรรมในโลกาภิวัตน์ที่มีการสื่อสารอย่างรวดเร็วและหลากหลายรูปแบบ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว เพื่อน และกลุ่มคนในชุมชน รวมไปถึงการติดต่อสื่อสารในเชิงธุรกิจระหว่างบุคลากร ทั้งในภาครัฐและเอกชนทั่วโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากในทุกด้านของชีวิต โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคและผู้รับบริการในหลากหลายรูปแบบ

การสร้างสังคมที่ดีย่อมพาเศรษฐกิจสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าเศรษฐกิจนั้นจะเน้นเรื่องใด แต่ความสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัลอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและก้าวกระโดด ซึ่งแม้จะมีความซับซ้อนและยุ่งยาก แต่เพื่อให้เกิดความสงบสุขและเรียบร้อยตามแนวทางการปกครองบ้านเมือง เราต้องใช้ระบบของคุณธรรมและจริยธรรมเข้ามากำกับ "สังคมที่ปรารถนา" ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อน โดยการสร้างสังคมที่มีความหวัง สังคมที่เปี่ยมไปด้วยความสุข สังคมที่เต็มไปด้วยความยอมรับและเข้าใจกัน และสังคมที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคของ "ปัญญาประดิษฐ์" หรือ Artificial Intelligence (AI) ที่จะมาแทนที่มนุษย์ หากเราสามารถตามทัน เราจะสามารถทำงานร่วมกับ AI ได้ใน "ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว" หรือ "The Age of Disruption" ดังนั้น การเชื่อมโยงคุณธรรมและจริยธรรมในโลกยุคถัดไปจึงเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างมาก ยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคม ประเด็นสำคัญที่สามารถเริ่มต้นได้ง่าย ๆ และสามารถสร้างเป็นวัฒนธรรมได้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบ โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อส่วน

บุคคล (Personal Responsibility) ซึ่งเน้นให้ประชาชนตระหนักถึงความรู้ที่เกี่ยวกับการเข้าถึงเทคโนโลยี พร้อมทั้งยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความเป็นระเบียบในสังคม (ศิริพงษ์ ฐานมั่น, 2019)

คุณธรรมกับจริยธรรม

เมื่อพูดถึงคุณธรรม จะต้องพูดถึงจริยธรรมด้วย เพราะทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 จริยธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติกัน ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) นอกจากนี้ยังมีการให้อธิบายอีกสองความหมาย คือ อย่างแรก หมายถึง ธรรมหรือหลักความประพฤติที่ควรแก่การยึดถือและปฏิบัติตาม (จริยธรรม) อย่างที่สอง หมายถึง ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม (คุณธรรม) มองโดยภาพรวมแล้ว ทั้งสองความหมายมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามนั่นเอง คุณธรรมเป็นเรื่องของคุณงามความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นเรื่องของความประพฤติที่ดีงามที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น

ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นของคู่กันและมักจะใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรม และจริยธรรมเป็นผลของการมีคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาพัฒนากาย วาจา ใจ และปัญญา ซึ่งเป็นหลักการที่ชาวพุทธทั่วไปรู้และนำมาปฏิบัติกัน (ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, 2556)

สรุปได้ว่า ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม คุณธรรมมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสมดุลและความเป็นมนุษย์ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ แม้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารจะทำให้โลกเชื่อมโยงกันมากขึ้น แต่ก็สร้างความท้าทายใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อจริยธรรมและคุณธรรมของสังคมหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญคือ ความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่คำนึงถึงจริยธรรม เช่น การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล การแข่งขันในธุรกิจที่ไร้ความเป็นธรรม หรือการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบทางสังคม นอกจากนี้ยังมีการเสื่อมถอยของคุณธรรมในบางด้าน เช่น ความเห็นแก่ตัว วัตถุนิยม และความไม่ซื่อสัตย์ในสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันการปรับตัวของคุณธรรมในโลกสมัยใหม่จึงต้องเน้นไปที่การส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมที่เหมาะสมและยั่งยืน การพัฒนาคุณธรรมในระดับบุคคลและสังคมจำเป็นต้องเริ่มจากการปลูกฝังในเด็กและเยาวชน การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของการร่วมมือกัน และความรับผิดชอบต่อสังคมในทิศทางข้างหน้า สังคมควรเน้นการเชื่อมโยงคุณธรรมกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการรักษาคุณธรรมในทุกด้านของชีวิตและการทำงานร่วมกันอย่างมีจริยธรรม.

Reference

ภาษาไทย

- เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ และคณะ (2555). *การสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.
- ธนพล จาตใจดี (2548). *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศอินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระบอบ จิตตญาณ). (2541). *โลกและชีวิตในวิถีแห่งธรรม*. กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2550). *พุทธจริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). *พุทธทาสแนวธรรมร่วมสมัย ชุดที่ 3 จุดหมายปลายทาง และ ตัวแท้ของจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ดวงตะวัน.
- อินตนา พุทธเมตตา (2548). *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเกาหลี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

English

- Juejan Chongstituth and team (2012). *Synthesis of research on characteristics and processes of cultivating morality and ethics in various countries*. Bangkok: Prikhawan.[In Thai]
- Intana Phutthamedha (2005). *Characteristics and processes of cultivating morality and ethics in South Korea*. Bangkok: Center for the Promotion and Development of Morality-Based Power. .[In Thai]
- Thanaphon Jatjaidee (2005). *Characteristics and processes of cultivating morality and ethics in India*. Bangkok: Center for the Promotion and Development of Morality-Based Power. .[In Thai]
- Phra Rajathamavatee (Rabap Thitanyano) (1998). *The world and life in the way of Dharma*. Bangkok: Phornsiewakarn Printing. .[In Thai]
- Phra Thewin Thiwinto (2007). *Buddhist ethics. 1st edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press. .[In Thai]
- Phutthathat Phikkhu (2010). *Phutthathat's guidelines for contemporary ethics, series 3: The ultimate goal and the essence of ethics*. Bangkok: Duangtawan. .[In Thai]